

LA FAUNA DE VERTEBRATS DE QUERALT: ITINERARI D'OBSERVACIÓ

Pere Aymerich i Joan Santandreu

La serra de Queralt té una fauna de vertebrats força rica, gràcies a la gran diversitat d'ambients creada per la diferència d'altitud entre la base de la muntanya i la seva carena, així com –molt especialment– pel contrast existent entre el solell i l'obaga. Això fa que, mentre que tot el solell té un caire marcadament mediterrani, l'obaga i la carena del serrat Gran són poblats per comunitats vegetals i animals pròpies de la muntanya mitjana. La varietat d'ambients es veu enriquida, a més, per l'abundància de cingles i per la presència d'algunes mulleres i fonts o de la mateixa riera de Metge, on habiten animals lligats a aquests medis tan particulars.

L'itinerari que us presentem és pensat per ser recorregut tranquil·lament en un dia, i us presenta la màxima diversitat d'ambients que podem trobar a Queralt –entès el topònim en un sentit ampli, agafant un territori que comprendria la serra de Queralt i el serrat Gran, i que tindria com a límits sud i nord, respectivament, la carretera de Berga a St. Llorenç de Morunys i la riera de Metge–, per tal de poder tenir així possibilitats d'observar el màxim d'espècies de vertebrats que habiten la muntanya. Naturalment, no veureu totes les espècies que surten al text; unes, com molts ocells, són prou fàcils de trobar, i d'altres, com la majoria de mamífers, són gairebé impossibles de veure i només en deduirem la presència a partir dels rastres que deixen. Per fer l'excursió, porteu uns bons prismàtics i les guies de camp que us convinguin, si no és que ja domineu el tema.

Itinerari

Iniciem l'itinerari a la casa de Fumanya, al km 0.7 de la carretera de Berga als rases de Peguera. Abans d'enfilar-nos

amunt per la drecera del solell de Queralt pot ser interessant donar un tomb pels voltants de la casa, on podem observar alguns ocells: abundants **pardals**, **cadernerres** i **gafarrons** prop de la carretera; al límit entre la garriga i els petits prats és fàcil veure tot l'any el **bitxac** i el **gratapalles**, així com la **puput** i l'**escorxador** a l'estiu (aquest darrer és un ocell propi dels prats de la muntanya mitjana, que aquí podem veure ocupant les clarianes de les típiques garrigues mediterrànies); en aquests mateixos ambients, a l'hivern hi ha petits estols de **pinsans**, **sits negres**, **cotolius** i **titelles** buscant menjar pel terra.

Comencem a pujar seguint la drecera que surt del costat de la casa i seguint sempre el camí més marcat, anant amb compte de no desviar-nos per corriols secundaris. Sense comptar les parades que fem per observar animals, la durada del camí fins l'aparcament del santuari és d'una mitja hora. tota la pujada es fa en un vessant molt assolellat, de pendent pronunciat, pedregós i cobert de garriga fins a mitja alçada, que es va convertint progressivament en un bosc d'alzines poc altes –encara es recuperen de l'incendi de fa una desena d'anys– cap a la part superior del solell. La garriga és un medi molt tancat, poc apropiat per als ocells, i l'espècie més característica n'és la **tallareta cua-llarga**, un petit moixó més fàcil de sentir que no pas de veure. Viu en l'intricat ramatge del garric, d'on rarament surt. Quan la garriga s'clareix, amb intercalacions de prat o pedruscall, també hi podem observar el **passerell**, el **bitxac**, la **merla**, el **sit negre**, l'**escorxador**, el **cul-roig** i la **perdiu roja**; a l'hivern també s'hi poden veure fàcilment el **pit-roig** i el **pardal de bardissa**. A mesura que va augmentant la presència d'alzines es van fent més abundants la **merla** i

el **pit-roig**, així com el **cargolet**, el **bruel**, la **mallerenga carbonera** i el **pinsà**. Si parem atenció al cel, segurament veurem passar els **corbs** i, potser, algun **xoriguer** fent l'aleta, immòbil en l'aire. Aquest ambient tan assolellat ofereix bones condicions de vida als rèptils: podrem veure fàcilment les **sargantanes ibèrica** i de **paret** –quasi impossibles de diferenciar– als llocs pedregosos, i la **sargantana cua-llarga** amagant-se entre mig dels garrics, per les branques dels quals s'enfila; de manera més casual podem observar el **llangardaix comú** o alguna **serp blanca**, **serp verda** o **escurçó**. El mamífer amb el qual tenim més probabilitats de topar-nos aquí és el **conill**, si més no per la presència dels seus excrements; de vegades potser veurem esmunyir-se entre garrics alguna **museranya vulgar**, algun **ratolí de camp** o un **ratolí de bosc**.

Una vegada arribats a l'aparcament continuem pujant per les escales que duen al santuari, travessem l'esplanada i arribem a la caseta del funicular. En aquest punt agafem el camí de la dreta, que baixa introduint-se en el bosc de l'obaga i que porta, passant per la font del Bou, fins a la capella de St. Joan. Aquest camí suposa un canvi dràstic respecte al recorregut fet fins ara i ens endinsa en l'ombrívola frescor de l'obaga, on anirem veient un conjunt d'espècies ben diferents. La primera part d'aquest camí, des del funicular a la font del Bou, transcorre per un petit clap de fageda, adient per a l'observació d'alguns ocells que mostren una marcada preferència pels arbres de fulla plana com el faig: és el cas de la **mallerenga blava**, que veurem recorrent les branques, el **pica-soques blau** al llarg del tronc o el bonic **pinsà borroner** –el mascle del qual presenta les parts inferiors d'un espectacular vermell– a les

zones de sotabosc dens. El bosc característic de l'obaga de Queralt és, però, la pineda de pi roig, que ens acompanyarà a partir de la font del Bou. Si ens fixem en les capçades dels pins, observarem moixons com les **mallerengues carbonera**, **emplomallada**, **petita** i **cua-llarga**, el **mosquiter pàl·lid**, el **bruel**, el **pinsà** i, més rarament, el **picapinyes**. Enfilant-se pels troncs descobrirem el **raspinell** i el **picot garser**. Pel sotabosc, entre els boixos, veurem la **merla**, el **pit-roig**, el **cargolet** i el **picot garser**. Pel sotabosc, entre els boixos, veurem la **merla**, el **pit-roig**, el **cargolet** i el **mosquiter comú**. D'entre la cantarella d'aquests ocells; una veu estrident ens delatarà la presència del **gaig**, i un fort soroll de batec d'ales serà la senyal de fugida d'un **tudó**. També hi són presents, però molt difícils de veure, els dos rapinyaires diürns del bosc, l'**astor** i l'**esparver**, l'existència dels quals coneixerem a través de les plomes d'ocell que s'han menjat i que han deixat a terra al peu d'un arbre. Si esperem al capvespre ens costarà ben poc sentir el profund crit de la **cabrota**. Potser l'espècie d'ocell més rellevant de l'obaga és el **pigot negre**, el més gran dels pigots, de plomatge completament negre menys el capell vermell; és un animal encàs, que ocupa grans territoris en boscos de muntanya ben conservats i amb arbres vells.

Arribats a la capella de St. Joan, dels dos camins que surten cap a la dreta agafem el que porta al prat del Llop, segons diu l'indicador. Aquest camí s'enfila pel solell del serrat Gran de Queralt i ens durà fins al coll Gran. Per arribar al coll ens caldran quasi tres quarts d'hora, sense comptar les parades. Aquesta part de l'itinerari és potser la més interessant, tant des del punt de vista paisatgístic com pel fet de ser la que acull una major diversitat faunística. Mentre el camí circula per dins del bosc, les espècies que podem anar veient són bàsicament les mateixes que a l'obaga, però algunes són més fàcilment observables des d'una certa distància, volant baix sobre el bosc, com ara el **tudó** o el **gaig**, als quals caldria afegir-hi el **pigot verd**. La novetat més destacable del recorregut és la presència d'abundants cingles, que acullen algunes espècies d'ocells típiques que els aprofiten per nidificar o alimentar-se: el **corb**, l'**oreneta cua-blanca** —la mateixa que fa el niu sota els teulats dels pobles—, el

roquerol, el **ballester** —un gran falziot de panxa blanca que talla l'aire quan passa—, la **xixella** —un colom molt més escàs al Berguedà que no pas el tudó i que fa el niu als cingles—, i l'abundant **cul-roig**. Fora de l'època de cria, i sobretot a l'hivern, s'hi poden veure el **cercavores** i l'inconfusible **pela-roques** —que grimpa per la roca i que, de tant en tant, fa curtes volades que ens mostren el vermell viu de les ales—, espècies, totes dues, que baixen de l'alta muntanya buscant menjar.

A mesura que guanyem alçada s'amplia el nostre camp de visió i cal estar atents al cel, ja que augmenta la possibilitat de visió de rapinyaires. Algunes espècies que podem veure tot l'any són l'**aligot comú**, el **xoriguer**, el **falcó pelegrí** i, de manera fugaç, l'**astor** i l'**esparver** sortint del bosc. Esporàdicament, a la primavera i a l'estiu, podrem veure l'**àliga marcenca**, que es nodreix sobretot de serps. I si hi aneu en època de pas, en especial de març a maig i d'agost a setembre, segur que tindreu la oportunitat d'observar altres rapinyaires que, solitaris o en grup, sobrevoles la carena; els més freqüents són el **milà negre** i l'**aligot vesper**.

Durant tot l'itinerari, però més en la pujada al serrat Gran, és interessant que aneu mirant atentament el terra al llarg del camí, intentant detectar rastres de mamífers, com poden ser excrements de **guineu**, **fagina** o **gineta**, o bé les abundants pinyes rosegades per l'**esquirol**, que és l'únic que es deixa veure amb una relativa facilitat, esmuyint-se per les branques dels pins o enfilant-se pels cingles. També podem trobar algun cúmul de plomes de **merla** o **tudó**, o de pèls d'**esquirol**, que s'hauran menjat l'**astor** o l'**esparver**.

Un cop arribats al coll Gran, canviem de vessant i tornem a l'obaga, tot baixant per un corriol situat a la nostra dreta, i comencem el camí de retorn. Poc més endavant seguim una pista que ben aviat s'acaba i continua per un camí, fins que trobem el camí de les Aigües, que travessem. Seguim baixant per un corriol que passa per una font, per arribar finalment a la pista de la font de l'Alou, tot això en uns 20 minuts. En tot aquest tram de l'itinerari anirem veient si fa no fa el mateix que abans a l'obaga. Tenen un interès nou les petites zones obertes que s'hi troben, sobretot les properes a la carena del serrat Gran: aquí hi podem observar ocells caracte-

rístics d'aquests ambients, com el **coto-liu** i la **piula dels arbres**, rèptils com la **sargantana de paret**, l'**escurçó** i la **serp llisa septentrional**, i els rastres que deixa en el prat el pas dels **porcs senglars** cercant menjar, amb el sòl ben llaurat (també pot ser obra del **teixó**, però llavors els forats són molt menys extensos); aquest és també l'únic tros del recorregut en què es troben rastres de **llebre**, quasi desapareguda de la terra baixa de la comarca i que s'ha refugiat a les muntanyes. En alguns d'aquests prats, prop de fonts, s'hi han format mulleres que són aprofitades a la primavera per la **salamandra**, el **gripau comú**, la **granota bruna** i el **còtil** per criar-hi; el **tritó pirinenc** pot ser trobat ocasionalment als tolls més persistents i d'aigües més fredes i netes d'aquestes mulleres i dels recs que les travessen.

De la pista de la font de l'Alou podem anar a buscar la carretera de Queralt i, seguint-la, arribar fins la font Negra per donar una ullada a la riera de Metge. A dins de l'aigua s'hi poden veure **truites** i, fixant-nos-hi bé, **tritons pirinencs**, difícils de distingir pel fet de tenir un color molt semblant al del fons de la riera. Aigües avall de la font del Guiu també hi podrem trobar, als racons assolellats, la **granota verda**, així com la **serp d'aigua**, que sovint la captura. Com a ocells típics de la riera tenim les **pastorelles blanca** i **torrentera**, fàcils d'observar, i amb més sort també veurem la **merla d'aigua**, que es capbussa tot perseguint els insectes aquàtics dels quals s'alimenta. De la font Negra seguim la carretera fins la casa de Fumanya, on hem iniciat l'itinerari.

Pere Aymerich i Joan Santandreu

Noms científics dels animals (per ordre d'aparició en el text)

Peixos

Truita *Salmo trutta*

Amfibis

Salamandra *Salamandra salamandra*

Gripau comú *Bufo bufo*

Granota bruna *Rana temporaria*

Còtil *Alytes obstetricans*

Tritó pirinenc *Euproctus asper*

Granota verda *Rana perezi*

Rèptils

Sargantana ibèrica *Podarcis hispanica*
 Sargantana de paret *Podarcis muralis*
 Sargantana cua-llarga *Psammodromus algirus*
 Llangardaix comú *Lacerta lepida*
 Serp blanca *Elaphexsalaris*
 Serp verda *Malpolon monspessulanus*
 Escurcó *Vipera aspis*
 Serp llisa septentrional *Coronella girondica*
 Serp d'aigüa *Natrix maura*

Ocells

Pardal *Passer domesticus*
 Cadenera *Carduelis carduelis*
 Gafarró *Serinus serinus*
 Bitxac *Saxicola torquata*
 Gratapalles *Emberiza cirula*
 Puput *Upupa epops*
 Escorxador *Lanius colurio*
 Pinsà *Fringilla coelebs*
 Sit negre *Emberiza cia*
 Cotoü *Lullula arborea*
 Titella *Anthus pratensis*
 Tallareta cua-llarga *Sylvia undata*
 Passerell *Acanthis cannabina*
 Merla *Turdus merula*
 Cul-roig *Phoenicurus ochruros*

Perdiu roja *Alectoris rufa*
 Pit-roig *Erithacus rubecula*
 Pardal de bardissa *Prunella modularis*
 Cargolet *Troglodytes troglodytes*
 Bruel *Regulus ignicapillus*
 Mallerenga carbonera *Parus major*
 Corb *Corvus corax*
 Xoriguer *Falco tinnunculus*
 Mallerenga blava *Parus caeruleus*
 Picasoques blau *Sitta europaeae*
 Pinsà borroner *Pyrrhula pyrrhula*
 Mallerenga emplomallada *Parus cristatus*
 Mallerenga petita *Parus ater*
 Mallerenga cuallarga *Aegithalos caudatus*
 Mosquiter pàl·lid *Phylloscopus bonelli*
 Picapinyes *Loxia curvirostra*
 Raspinell *Certhia brachydactyla*
 Pigot garser *Picoides major*
 Mosquiter comú *Phylloscopus collybita*
 Gaig *Garrulus glandarius*
 Tudó *Columba palambus*
 Astor *Accipiter gentilis*
 Esparver *Accipiter nisus*
 Cabrota *Strix aluco*
 Pigot negre *Dryocopus martius*
 Pigot verd *Picus viridis*
 Oreneta cua-blanc *Delichon urbica*

Roquerol *Ptyonoprogne rupestri*
 Ballester *Apus melba*
 Xixella *Columba oenas*
 Cercavores *Prunella collaris*
 Pela-roques *Tichodroma muraria*
 Aligot comú *Buteo buteo*
 Falcó pelegrí *Falco peregrinus*
 Àliga marcenca *Circetus gallicus*
 Milà negre *Milvus migrans*
 Aligot vesper *Pernis apivorus*
 Piula dels arbres *Anthus trivialis*
 Pastorella blanca *Motacilla alba*
 Pastorella torrentera *Motacilla cinerea*
 Merla d'aigua *Cinclus cinclus*

Mamífers

Conill *Oryctolagus cuniculus*
 Musaranya vulgar *Crocidura russula*
 Ratolí de camp *Mus spretus*
 Ratolí de bosc *Apodemus sylvaticus*
 Guineu *Vulpes vulpes*
 Fagina *Martes foina*
 Gineta *Genetta genetta*
 Esquirol *Sciurus vulgaris*
 Porc senglar *Sus scrofa*
 Teixó *Meles meles*

Ctra. Sant Fruitós, 38 - Tel. (93) 821 06 04
 BERGA (Barcelona)

forbosa

EMPRESA CONSTRUCTORA

- FISCAL
- COMPTABILITAT
- LABORAL
- ORGANITZACIÓ I ADMINISTRACIÓ
- INFORMÀTICA

PLANA assessoria
 i serveis de gestió

ctra. st. fruitós, 32, 1.er, 1.ª - telf. 821 19 04 - berga